

Päivi Maaranen

Hüstrü Margeta Hemmans Tomt – satakunta vuotta tunnetun arkeologisen kohteen uudelleentarkastelu ja tulkinta

Hüstrü Margeta Hemmans Tomt – en ny granskning och tolkning av en sedan länge känd arkeologisk fornlämning

Den fasta fornlämningen Marsbacken 2 i Sjundeå är känd sedan år 1927. Till en början tolkades den som ett järnåldersröse. Förutom inventeringar och granskningar har ny information om lokalen fått genom provutgrävningar. Enligt tolkningen som gjordes på 1990-talet fanns det på platsen förutom lämningar av människoaktivitet på järnåldern också en bronsåldersboplatz och gårdsbosättning från 1600- och 1700-talen. I samband med granskningen av lokalen år 2017 utökades den information som fått via arkeologiska fältundersökningar med uppgifter ur historiskt källmaterial. Samtidigt kunde en mera ingående tolkning göras av lokalens karaktär och ålder. På platsen har det uppenbarligen funnits en tomt längst österut i Svartbäcks by, där det från 1500- till 1700-talet funnits en gård med namnet Marsbacka. Det kan ha funnits bosättning på platsen redan på medeltiden. Tomten kunde noggrant lokaliseras utgående med hjälp av kartor från historisk tid och provutgrävningarnas resultat.

Pitkään tunnettua kiinteää muinaisjäännöstä koskevien arkeologisten ja muiden tietoa-aineistojen läpikäynti voi tuottaa joskus merkittävää uutta tietoa kohteesta. Näin tapahtui tarkasteltaessa esihistorialliseen ja historialliseen aikaan ajoittuvaa kohdetta Siuntio Marsbacken 2 (Museoviraston muinaisjäännösrekisteritunnus 755010016). Se tarkastettiin Länsi-Uudenmaan kiinteille muinaisjäännöksille tehtyjen kunnon ja tilan tarkastuksien yhteydessä vuonna 2017 (Maaranen 2017: liite 2, nro 16). Tarkastusten raportointivaiheessa todettiin, että kohteen tiedot ja aluerajaus oli tarkistettava ja päivitettävä. Päivityksen yhteydessä käytiin läpi kaikki Museoviraston sähköisessä arkistossa olevat tiedot kohteesta. Lisäksi käytiin läpi Kansallisarkiston Digitaaliarkistossa käytettävissä olevia historiallisia lähdeaineistoja ja paikallishistorioiden antama tieto. Arkistotiedot yhdistettiin toisiinsa, maastossa tarkastuksen yhteydessä tehtyihin

havaintoihin ja muihin aineistoihin, kuten peruskarttoihin, ilmakuviin ja rinnevarjostusaineistoihin. Tarkastelussa painotettiin 1600-luvun ja sitä vanhemman tilanteen selvittämistä. Työn tuloksena ilmeni, että kohteen luonne oli tiedettyä monipuolisempi. Lisäksi saatiin tarkasteltua naisten historiaa arkeologisessa kontekstissa. (Maaranen 2018).

Löytämisen ja ymmärtämisen tapahtumakulku

Maastossa tehtävässä tarkastuksessa ja siihen liittyvässä arkistotutkimuksessa kohteiden selvittämisen ja tulkinnan voi tehdä monin tavoin. Maisematutkimuksen näkökulmasta tarkastelulla on laajempi tarkoitus, kuin vain yksittäisen kohteen paikantaminen, tunnistaminen, ajoittaminen ja rajaaminen. Kohdetta pohditaan myös laajemmassa maisemallisessa

ja historiallisessa kontekstissa niin Widgrenin (2001: 48; 2004: 455, 460–461) tapaan maastossa kävellessä kuin sen jälkeen havaintoja toisiinsa ja ympäristöön suhteuttaen. Tutkimuksen tavoitteena on paitsi löytäminen ja havainnoiminen, myös havaintojen muodostaman kokonaisuu- den tulkinta ja ymmärtäminen.

Tulkinnan ja ymmärtämisen tapahtumakululle on luonteenomaista tutkijan, havainnoitavan kohteen ja sitä koskevan tiedon vuorovaikutus. Tulkinnat perustuvat maastossa tehtyjen havaintojen sekä niitä täydentävän ja selittävän muun tiedon pohtimiseen. Tulkinta syntyy kysymysten ja vastausten verkostossa, jossa vastaukset johtavat uusien kysymysten pohdintaan. Tulkintaa ja ymmärtämistä voi selittää esimerkiksi Daniel Kahnemanin (2011: 37–48) ajatteluamme hahmottavan mallin pohjalta. Hänen mukaansa nopeat ajattelun tapahtumakulut etenevät tuntemisesta tekemiseen ja ajattelemiseen, jolloin toiminta on nopeaa ja tunteista lähtevää. Hitaat ajattelun tapahtumakulut etenevät puolestaan ajatte-

lemisestä tekemiseen ja tuntemiseen, jolloin toiminta on rationaalista ja tietoista.

Kummatkin edellä kuvatut ajattelun tavat vaikuttavat tulkinnan ja ymmärtämisen tapahtumakulussa. Nopea, tunteisiin perustuva ajattelu painottuu erityisesti maastossa kävelemisen vaiheessa. Hitaampi rationaalinen ajattelu painottuu maastossa tehtyjä havaintoja jälkikäteen pohdittaessa ja muuhun tietoaaineistoon yhdistettäessä. Vaikeasti tulkittavissa kohteissa saatetaan tarvita useita maastossa kävelyjä, erilaisin kenttätömenetelmien kautta hankittua arkeologista tietoa ja muiden tieteenalojen aineistoja. Näin nopean ja hitaan ajattelun vaiheet vuorottelevat tutkimuksessa peräkkäin ja kytkeytyvät toisiinsa (Kuva 1). Teoreettisesta näkökulmasta tapahtumakulkua voi verrata hermeneuttiseen ajatteluun, missä tutkimuskysymykset ja niihin tutkimusaineiston perusteella muodostetut vastaukset vuorottelevat ja lisäävät ymmärrystä kehämäisessä syklissä. Tutkijalla on tällaisessa tutkimuksessa merkittävä ase-

Kuva 1. Kaavio nopean ja hitaan ajattelun vuorottelusta arkeologiseen kenttätöyöhön perustuvassa tutkimuksessa (sovellus Kantar TNS 2018: 2–3). Kuva: P. Maaranen 2010.

ma tulkinnan ja siihen liittyvän ymmärtämisen prosessissa. (Esim. Shanks & Tilley 1987: 104–107; Oesch 1996: 14–17; Tontti 2002; Ollitervo 2003: 36–37, 42–43).

Edellä kuvatusta vuorovaikutteisen tiedon tarkastelun, tulkinnan ja ymmärtämisen näkökulmasta lähti myös Marsbacken 2:n tarkempi tarkastelu. Kohteessa oli käyty muinaisjäännösten hoitoon liittyvän virkatyön yhteydessä jo ennen vuotta 2017 useita kertoja, ja tunnettujen jäännösten pistemäinen sijainti oli tiedossa. Vuoden 2017 tarkastuksessa kohdetta pyrittiin lähestymään uudesta näkökulmasta eli kauempaa maastossa spiraalimaista kulkureittiä kävellen ja kohdetta monesta eri suunnasta maisemassa tarkastellen. Eri vuosina maastossa tehtyt havainnot yhdistettiin muihin kohdetta kuvaaviin tietoaineistoihin jälkityöväiheessä.

Arkeologiset tiedot

Esihistorialliseen ja historialliseen aikaan ajoittuva Marsbacken 2 sijaitsee Siuntion Svartbäckissä niemekkeenä lounaaseen työntyvällä metsäalueella, joka on avohakattu 2010-luvulla (Kuva 2). Niemekettä ympäröi viljelysmaa lukuunottamatta koillista, jossa kohoaa korkeahko, etelä- ja

lounaisreunastaan seinämältään jyrkkä kallio. Kallion korkeimmalla kohdalla sijaitsee pronssikautinen röykkiökohde Marsbacken (rekisteritunnus 755010015). Maaperä alueella on moreenia, hiekkaa ja savea (Maaperäkartta 1961). Maaston alavuuden vuoksi meri on ulottunut kapeahkona ja poimuilevana lahtena syvälle Siuntion alueelle pronssikaudella. Kivikauden ja pronssikauden taitteessa Marsbacken 2 sijaitsi suojaisessa sisäsaaristossa leveään itään työntyvän niemen etelärannalla. (Moisanen 1993: 5).

Kohteet Marsbacken ja Marsbacken 2 on tarkastettu useita kertoja 1900–2010-luvuilla mm. erilaisissa inventoinneissa (esim. Nylund 1927a; Nylund 1927b: 1–2; Edgren 1984: 65–66; Jansson & Latikka 2006: 538–540; Laulumaa 2015: 359–363). Marsbackenin pronssikautinen röykkiö mainitaan arkistotiedoissa ensimmäisen kerran jo vuonna 1913 (Lindelöf 1913). Marsbacken 2:n rautakautiseksi arvioitu röykkiö ja röykkiön pohja mainitaan puolestaan ensimmäisen kerran arkistotiedoissa vuonna 1927 (Nylund 1927b: 1–2).

Marsbacken 2:n koekaivauksessa vuonna 1992 dokumentointiin erilaisia pinnanteita, röykkiöitä, tieuria, ojia, rakennusten perustuksia ja muita jäännöksiä. Koekuo- pista ja tuulenkaatojen juurakoista saatiin

Kuva 2. Yleiskuva Marsbacken 2 alueesta. Kuva: P. Maaranen 2017, Museovirasto.

erilaisia esihistoriallisen ja historiallisen ajan löytöjä. Lisäksi alueella tehtiin fosforikartoitus. (Moisanen 1993: 5–7, 10). Tarkastuksessa vuonna 2017 maastossa havaittiin pääosa aiemmin kartoitetuista rakennelmista. Lisäksi havaittiin ja paikannettiin joitakin ennestään tuntemattomia röykkiöitä ja kuoppia. (Maaranen 2018: 2).

Koekaivausten tulosten perusteella tulkittiin aikanaan, että kohteessa on esihistorialliselle ja historialliselle ajalle ajoittuvat asuinpaikat. Maastossa havaittu soikeiden painanteiden ryhmä arvioitiin mahdolliseksi asumuksen pohjiksi ja ajoitettiin pronssikauteen. Osa keramiikkamateriaalista viittasi asutuksen jatkumiseen myös rautakaudelle. Alun perin rautakautisena röykkiönä pidetyn jäännöksen todettiin koekaivaustuloksien perusteella voivan ajoittua pronssikaudelle tai rautakaudelle. Lisäksi sen todettiin muistuttavan Karjaalla sijaitsevien Hönsåkerskulenin (rekisteritunnus 220010052) ja Räckersin (rekisteritunnus 220010054) hautakumpuja. Röykkiön pohja arvioitiin mahdolliseksi nelisivuiseksi rautakautiseksi latomukseksi. Historiallisen ajan asuinpaikasta todettiin, että sillä on ollut ainakin 1600-luvun lopulla ja 1700-luvulla tila. (Moisanen 1993: 5–7, 16).

Historiallisia tietoja

Alueen maankäytön historia on tarkasteltavissa eri-ikäisten karttojen avulla. Vuoden 1748 kartalla alueelle on merkitty erillinen tontti, jolla ei ole rakennuksia (Kuva 3). Tontilla on teksti Hüstrü Margeta Hemmans Tomt (B45a:18/1-3). Myöhemmille kartoille tonttia ei ole enää merkitty. Vuoden 1767 kartalla alueella on muutamia viljelyslohkoja, mutta ei merkintöjä asutuksesta (B45a:18/4-5). Alueelle ei ole merkitty asutusta tai rakennuksia myöskään 1700–1800-luvun taitteen Kuninkaan kartastossa tai 1800–1900-luvun kartoilla (esim. Alanen & Kepsu 1989: 61–62; Siuntio 2032 06; Kalmberg 1855; B82:2/1-14; Siuntio VI 26a; Siuntio VI 26b).

Sinänsä ei ole mahdotonta, etteikö alueella olisi ollut rakennuksia ja asutusta 1700-luvulla tai sen jälkeen, sillä kaikkia asutuspaikkoja ei historiallisille kartoille ole välttämättä merkitty (vrt. Suhonen 2013: 27–28, Suhonen, 2015: 35). Historiallisista kartoistakaan kaikki eivät ole välttämättä säilyneet tai niitä ei ole esimerkiksi digitoitu vielä verkkoon. Muun tiedon mukaan alueella on ollut 1900-luvulla sikolaidun (Moisanen 1993: 5). Lisäksi 1900-luvun alkupuolella alueelta on otettu maa-ainesta tai ainakin suunniteltu sellaista (vrt. B82:2/1-14).

Alueeseen liittyvien henkilöiden historiaa valottavat asutuksen yleisluettelot ja paikallishistorioissa esitetyt historian tiedot. Niiden perusteella tiedetään, että Siuntion Svartbäckin kylässä on ollut ainakin 1530-luvulta 1680-luvulle tila nimeltä Marsbacka. Paikallishistorian mukaan Marsbackaa piti vuosina 1536–1564 Anders Mickelsson, vuosina 1565–1595 Henrik Andersson, vuosina 1600–1612 Hans Henriksson, vuosina 1612–1629 kirkkoherra Martinus Eschilli Helsing ja kuolinpesä sekä Margareta Andersdotter, vuosina 1672–1680 Anders Andersson ja vuonna 1682 kappalaisen leski Margareta. Vuosina 1629–1672 ja 1680–1682 tila oli autiona. (Brenner & Westman 1964: 138–139).

Asutuksen yleisluettelossa Marsbackan tilan pitäjistä on lisätietoa. Esimerkiksi Hans Henriksson ja kirkkoherra Martinus Eschilli Helsing mainitaan rinnakkain 1610-luvulla Marsbackan tilan yhteydessä (Yleisluettelo 1600–1619). Vuosina 1620, 1624 ja 1630 tilan pitäjänä mainitaan rouva Margareetta. Rouva Margareetta-nimen yhteydessä tila on autio-merkinnällä vuosina 1625–1626, 1629 ja 1630–1670-luvuilla. (Yleisluettelo 1620–1639a; Yleisluettelo 1634–1653; Yleisluettelo 1654–1673; Yleisluettelo 1674–1693). Kyseessä on ainakin 1600-luvun alkuvuosikymmeninä kirkkoherra Martinus Eschilli Helsingin puoliso Margareta Andersdotter (vrt. Brenner & Rancken 1953: 68, 70; Brenner 1955: 500).

Kuva 3. Hüstrü Margeta Hemmans Tomt vuoden 1748 kartalla Svartbäckin kylämäen tontista itäkoilliseen. Lähde: B45a:18/1-3, Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto.

Vuosina 1680–1682, 1684–1687, 1689 ja 1691–1693 tila on edelleen merkitty rouva Margareetan nimiin asutuksen yleisluettelossa. Vuosien 1684–1685 ja 1687 merkintöjen perusteella Marsbacka on yhdistetty Svartbäckin Skepparsin ja Anttilan tiloihin. (Yleisluettelo 1674–1693). Rouva Margareetta näyttää kuitenkin merkityn tilan yhteyteen vielä 1700-luvun puolellakin vuoteen 1711 asti (Yleisluettelo 1694–1713). Viimeistään 1680-luvulta eteenpäin tilan yhteyteen merkitty rouva Margareetta on kappalaisena toimineen Martinus Johannes Forsiuksen puoliso Margareetta Andersdotter eli kappalaisen leski Margareetta. Kappalainen oli puolestaan kirkkoherra Martinus Eschilli Helsingin ja hänen puolisonsa Margareetta Andersdotterin tyttären Anna Mårtensdotterin ja tämän niin ikään kirkkoherrana toimineen puolison Johannes Martini Forsiuksen poika. (Brenner & Rancken 1953: 70, 73, 78; Brenner 1955: 193, 500; Väänänen 2011a; Väänänen 2011b; Väänänen 2011c).

Martinus Eschilli Helsing omisti 1600-luvun alussa Backassa Lillgårdin ja

hän otti Siuntiossa muitakin autioita tiloja viljelyynsä (Brenner & Rancken 1953: 69–70; Brenner 1955: 193). Näin Marsbackakin tuli hänen omistukseensa. Tilaa piti sittemmin 1600-luvun alkupuolella hänen vaimonsa ja 1600-luvun loppupuolella tyttärenpojan vaimo (Brenner & Rancken 1953: 70; Brenner 1955: 502). 1630-luvun puolivälissä riehuneen tulipalon jälkeen tila jäi ilmeisesti täysin autioksi 1670-luvulle saakka (vrt. Brenner 1955: 500).

Marsbacka jaettiin Svartbäckin kylän tilojen Skeppars ja Anttila kesken vuonna 1682 (Brenner & Rancken 1953: 78; Brenner 1955: 502; Brenner & Westman 1964: 139). Vaikka tilan maat jaettiin, kappalaisen leski Margareetta yhdistettiin ainakin nimenä tilaan vielä vuonna 1711. Mahdollinen asutus tilalla päättyi viimeistään vuonna 1713, jolloin venäläiset tulivat seudulle isonvihan yhteydessä (vrt. Brenner & Rancken 1953: 333; Brenner 1955: 504; Favorin 1986: 99–101). Muisto tontin pitäjstä säilyi kuitenkin vielä vuoden 1748 kartan merkinnässä Hüstrü

Margeta Hemmans Tomt. Tilan nimi on puolestaan säilynyt nykyaikaan alueen nimen Marsbacken kautta.

Tulkintoja Marsbackan tilasta ja sen paikasta

Siuntion Svartbäckin kylän tila nimeltä Marsbacka on ollut olemassa viimeistään vuonna 1536. Kylän muut tilat Skeppars, Kloss, Anta eli Anttila ja Lindas pitäjineen mainitaan 1540-luvulta alkaen asutuksen yleisluettelossa. Lisäksi Skeppars mainitaan muussa lähteessä vuonna 1540. Lisäksi 1540-luvulta lähtien mainitaan kaksi tilaa pitäjineen, jotka autioituivat tai yhdistyivät muihin tiloihin 1500-luvun loppuun mennessä. (Yleisluettelo 1540–1559; Yleisluettelo 1540–1579; Yleisluettelo 1580–1599; Yleisluettelo 1600–1619; Brenner 1955: 499–500; Brenner & Westman 1964: 139).

Vuoden 1748 karttaan merkitty Hüstrü Margeta Hemmans Tomt on eri ilmiansuuntiin nähden otollisella paikalla asumisen kannalta. Siltä on myös näköyhteys Svartbäckin kylämäelle. Vanha tie Svartbäckistä Siuntion kirkolle kulki alueen halki vielä 1700-luvun puolivälin tienoolla. Se sivusi tonttia ja ristesi Marsbackenin kallioalueen pohjoispuolella kulkevan Suuren Rantatien kanssa (Salminen 1992: 57–58). Jossakin vaiheessa vuoden 1767 jälkeen kirkolle vievä tie jäi ilmeisesti käytöstä, koska sitä ei ole merkitty enää 1700-luvun lopun kartoille. (Vrt. Moisanen 1993: 5; B45a:18/1-3; B45a:18/4-5; Alanen & Kepsu 1989: 61; Harju & Lapalainen 2010: 68.) Tie on kuitenkin säilynyt maastossa näkyvissä ja se on merkitty myös 1900-luvulla peruskartoille (esim. Peruskartta 1975; Peruskartta 1981). Tontin saavutettavuus historiallisten maakulkureitien näkökulmasta on siten jokseenkin hyvä.

Svartbäckin kylämäki on siltiä, jota ympäröivät hiekat ja savet, kun taas Hüstrü Margeta Hemmans Tomt'in seutu ja pellot ovat pääosin hiekkaa ja savea

(Maaperäkartta 1961). Kylämäen rintapelot ovat siten olleet hieman viljavampia ja helpommin muokattavia kuin Hüstrü Margeta Hemmans Tomt'in ympäristön. Karttatiedon perusteella tonttiin liittyvistä pelloista ainakin osa on ilmeisesti 1700-luvulla jaettu lohkoiksi tai suuriksi saroiksi toisin kuin muut Svartbäckin kylän alaisuudessa olevat pellot (vrt. B45a:18/1-3). Tämä eroavaisuus peltojen jakotavassa liittyy karttaselityksen perusteella tulkittuna Marsbackan tilan jakohistoriaan 1680-luvulla.

Omistushistorian perusteella vaikuttaa siltä, että Marsbackan tilan paikka on ollut ainakin 1500-luvun alkupuolelta 1700-luvun alkuun vuoden 1748 kartalle merkityn tontin kohdalla. Asutuksen keskittymistä paikalle tukevat myös fosforikartoituksen antamat tiedot ja maastossa havaittavien jäännösten sijoittuminen (Kuva 4). Tontti on kooltaan jokseenkin suuri yhden tilan paikaksi, kun sitä vertaa Svartbäckin kylämäen asuttuun alueeseen 1700-luvun kartalla (Kuva 3). Brennerin (1955: 502) mukaan Marsbacka mainitaan sanalla *bystomten* vuonna 1672 Anders Anderssonin ottaessa sen pitoonsa. Svartbäckin kylä on ilmeisesti ollut ainakin 1500–1700-luvulla jakautuneena kahdelle eri tontille, läntiselle Svartbäckin mäelle ja itäiselle Marsbackan tilan tontille. Kokonsa puolesta viimeksi mainitulla on voinut olla Marsbackan lisäksi jossakin vaiheessa muitakin tiloja. On esimerkiksi mahdollista, että 1500-luvulla Svartbäckin kylässä autioituneista tiloista ainakin osa on sijainnut itäisellä tontilla.

Svartbäck mainitaan historiallisissa lähteissä ilmeisesti ensimmäisen kerran muodossa Suartbek vuonna 1420, joten kylän synty ajoittuu keskiaikaan (DF 1620; Huldén 2013; vrt. kuitenkin Favorin 1986: 31, 36). Se oli 1500-luvun luvulla Siuntion suurimpien kylien joukossa ja siten mahdollisesti iältään vanhimpia kyliä (Favorin 1986: 28–29, 70). Koekaivaustietojen perusteella on mahdollista, että

Kuva 4. Yhdistelmä koekaivauksen yhteydessä tehdystä yleiskartasta ja vuoden 1748 kartasta, johon on merkitty paksummalla katkoviivalla korkeammat fosforiarvot ja ohuemalla katkoviivalla heikommat arvot. Lähde: B45a:18/1-3, Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto; Moisanen 1993: kartta 2 ja yleiskartta, piirt. Beatrice Sohlström.

Marsbackan tilan tontilla tai sen välittömässä läheisyydessä on myös 1500-lukua vanhempaa historiallisen ajan asutusta. On esimerkiksi mahdollista, että osa koekaivauksissa lödetystä nk. rautakautisesta yleiskeramiikasta ja savitiivisteestä on keskiajalta. Lisäksi löydöissä on Moisanen mukaan (1993: 10) mahdollisesti jo keskiaikaan ajoittuva nappien valinmuotti, jota on käytetty hioimena. Se on kuitenkin voinut joutua löytöpaikalleen esimerkiksi heinän- tai viljankorjuun yhteydessä myöhemminkin.

Tilan nimen Marsbacka on ehdotettu liittyvän sanaan *mar*, joka merkitsee matalaa lahtea tai ehkä suoperäistä maata (Brenner 1955: 499). Onkin mahdollista,

että tilan nimi sisältää muistuman ajasta, jolloin meren vaikutus näkyi vielä seudulla jollakin tavalla. Pronssi- ja rautakauden taitteessa vesi oli noin 6–7 metriä nykyistä korkeammalla ja meri ulottui vielä Tjusträskin järven tienoolle (Laulumaa 2015:2; Ynnilä et al. 2015: 13). Kun paikka on soveltunut pronssi- ja rautakautiseen asutukseen, se on todennäköisesti ollut hyvä myös keskiaikaisen asutuksen näkökulmasta. Maatalouden harjoittamisen kannalta hyvä maaperä, etelään ja länteen antava niemekke sekä pohjois- ja koillistuulilta suojaava korkea kallio ovat tehneet paikasta asutuksen kannalta otollisen monena eri aikakautena.

Lopuksi

Kohdetta Marsbacken 2 koskevien tietojen läpikäyminen ja täydentäminen johti sen luonteen ja ajoituksen uudelleen arviointiin. Kohteessa on esihistoriallisen ihmistoiminnan jäännösten lisäksi vähintäänkin 1500-luvulta 1700-luvulle ajoittuva historiallisen ajan asuinpaikka, joka on muodostanut itäisemmän Svartbäckin kylän tontin. Nimeltä tunnetun Marsbackan tilan lisäksi tontilla on mahdollisesti sijainnut muutakin tila-asutusta ennen 1600-lukua. Lisäksi on mahdollista, että tontilla tai sen läheisyydessä on asuttu jo keskiajalla. Asutuksen päättymisen alueella viimeistään 1700-luvun alkupuolen jälkeen on turvanut erilaisten ja eri-ikäisten jäännösten säilymisen. Niihin on jonkin verran voinut vaikuttaa alueen laidunkäyttö ja hiekanotto. Lisäksi maaperä on paikoin hieman vaurioitunut avohakkuuseen liittyneen puunajon yhteydessä.

Historiallisten tietojen läpikäynti toi ilmi Marsbackan kaksi toisilleen sukua ollutta Margareetta Andersdotteria. Kumpikin on pitänyt tilaa ja todennäköisesti asunutkin siellä leskenä pyrkien turvaamaan siten ainakin osan elannostaan. Tiedot Marsbackan karjasta vuodelta 1624 kertovat hieman kirkkoherran puoliso Margareta Andersdotterin tilanpidosta. Tilalla oli tällöin 1 varsa, 2 härkää, 4 lehmää, 2 hiehoa, 5 lammasta ja 2 sikaa (Brenner 1955: 501–502). Näin tilalla oli paitsi härkiä maataloustöissä käytettäväksi, myös esimerkiksi pelloille lannoitetta tuottavia lehmiä. Ihmisravinnon lisäksi tilan oli tuotettava muun muassa karjalle heinää ja varsalle myös viljaa. Marsbackan lisäksi Margareta Andersdotter piti myös kahta muuta tilaa 1620-luvulla, Finneä ja Samuelsia Nordanvikissä (Yleisluettelo 1620–1639b; Brenner & Rancken 1953: 70). Hänen tilanpitonsa Marsbackassa lienee loppunut viimeistään tulipaloon 1630-luvun puolella välissä.

Marsbacka oli ollut autiona nelisenkymmentä vuotta, kun Anders Andersson otti sen pitoonsa 1670-luvun alussa. Tilan pelloista yksi oli ilmeisesti metsitynyt ja muut kesantona, eikä metsässä ollut tukkipuuta (Brenner 1955: 502). 1630-luvun tulipalon jäljiltä tilalla ei ollut ehkä rakennuksiakaan. Näin tilan raivaamiseen ja muuhun kuntoon laittamiseen kului Anders Anderssonilta todennäköisesti useampia vuosia.

Kappalaisen leski Margareta Andersdotter otti Marsbackan pitoonsa 1680-luvun alussa muutama vuosi sen jälkeen, kun Anders Andersson oli kuollut (Brenner 1955: 502). Lesken tilanpito lopui kuitenkin Marsbackassa lyhyeen, sillä Brennerin & Ranckenin (1953: 78) mukaan: ”Där kunde hon inte icke reda sig, då hon var skuldsatt och ägde ”ingen ox och knappt en ko.”” Näin Margareta Andersdotterin mahdollisuudet pitää ja viljellä tilaa olivat erittäin huonot. 1600-luvulla tilojen pitäjiä koettelivat erityisen kovasti niin valtakunnan sodankäyntiin liittyvä verotus ja väenotto kuin ilmaston viileneminen ja siihen liittyvät katovuodet (Brenner & Rancken 1953: 44–45; Favorin 1986: 47–49, 96). Muun muassa näistä syistä tiloja autioitui ja niiden maita yhdistettiin muihin tiloihin.

Vuoden 1748 kartalle merkitty Hüstrü Margeta Hemmans Tomt lienee saanut nimensä 1600-luvun lopulla eläneen kappalaisen leski Margareetta Andersdotterin mukaan. Lisäksi on mahdollista, että nimi kantaa muistoa häntä edeltäneestä kirkkoherran puoliso Margareetta Andersdotterista 1600-luvun alkupuolelta. Yritteliäisyytensä ansiosta nämä saman suvun kaksi naista ovat tallentuneet historiaan maatilaa pitäneinä leskinä. Heidän asemansa yhteisössä kirkollisen henkilön puolisona ei täysin turvannut heidän toimeentuloaan, joten kumpikin pyrki viljelemään myös maata. 1600-luvun olosuhteissa heidän tilanpitonsa päättyi samoin kuin monien muidenkin, eli luopumiseen.

Jompikumpi näistä naisista on kuitenkin jäänyt niin voimakkaasti muistiin aikanaan, että tontti on merkitty hänen nimellään kartalle vielä 1700-luvun puolivälin tienoolla. Näin kiinteän muinaisjäännöksen Marsbacken 2 uudelleen arviointi tuotti tietoa paitsi kohteesta itsestään, myös 1600-luvun siuntiolaisten naisten elämästä.

Bibliografia

Arkistolähteet

- B45a:18/1-3. Siuntio, Svartbäck; Ekokarta med beskrifning 1748-1748 (B45a:18/1-3). Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=50750437>> (Luettu 28.9.2019)
- B45a:18/4-5. Maanmittaushallitus, Maanmittaushallituksen uudistusarkisto, Siuntio, Svartbäck; Ekokarta med delningsbeskrifning 1767-1767 (B45a:18/4-5). Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=50750439>> (Luettu 28.9.2019)
- B82:2/1-14. Maanmittaushallitus, Maanmittaushallituksen uudistusarkisto, Siuntio, Svartbäck; RN:o 1:9 Skeppars, RN:o 3:3 Antta ja Tjusterbyn kylän RN:o 1:31 Vesträ-Tjusterängen: tilusvaihto 1937-1937 (B82:2/1-14). <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=50750473>> (Luettu 28.9.2019)
- DF 1620. Diplomatarium Fennicum, Finlands medeltidsurkunder II, 1624 Skinnarby i Sjundeå 10 juni 1420. <<http://df.narc.fi/document/1624>> (Luettu 6.10.2019)
- Kalmberg 1855. Kalmbergin kartasto, R VII List 8. Heikki Rantatupa, historialliset kartat, Jyväskylän yliopisto. <<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/6860>> (Luettu 28.9.2019)
- Peruskartta 1975. Peruskartta 2032 06 Sjundeå. 1: 20 000. Maanmittaushallitus, Maanmittaushallituksen karttapaino, Helsinki. 1975. Maanmittauslaitos, Vanhat painetut kartat. <<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>> (Luettu 6.10.2019)
- Peruskartta 1985. Peruskartta 2032 06 Sjundeå. 1: 20 000. Maanmittaushallitus, Maanmittaushallituksen karttapaino, Helsinki. 1981. Maanmittauslaitos, Vanhat painetut kartat. <<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>> (Luettu 6.10.2019)
- Siuntio 2032 06. Pitäjänkartta, Pitäjänkartasto, Siuntio (2032 06). Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=3587956>> (Luettu 28.9.2019)
- Siuntio VI 26a. Karttakokoelmat, Topografikarttojen kokoelma, Venäläiset topografikartat 1:21 000, Uudenmaan lääniä, Raaseporin 15,16 km² ja Lohjan 109,03 km² kihlakuntia.

- 124,19 km². [Siuntio] (VI 26). Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1410721>> (Luettu 28.9.2019)
- Siuntio VI 26b. Maanmittaushallitus, Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma), Senaatin kartasto, [Siuntio] (VI 26). Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1156159>> (Luettu 28.9.2019)
- Yleisluettelo 1540–1559. Asutuksen yleisluettelo (kokoelma), Asutuksen yleisluettelo, Asutuksen yleisluettelot, Siuntio 1540–1559. Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1055708>> (Luettu 6.10.2019)
- Yleisluettelo 1559–1579. Asutuksen yleisluettelo (kokoelma), Asutuksen yleisluettelo, Asutuksen yleisluettelot, Siuntio 1560–1579. Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1056919>> (Luettu 6.10.2019)
- Yleisluettelo 1580–1599. Asutuksen yleisluettelo (kokoelma), Asutuksen yleisluettelo, Asutuksen yleisluettelot, Siuntio 1580–1599. Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1058473>> (Luettu 6.10.2019)
- Yleisluettelo 1600–1619. Asutuksen yleisluettelo (kokoelma), Asutuksen yleisluettelo, Asutuksen yleisluettelot, Siuntio 1600–1619. Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1058568>> (Luettu 6.10.2019)
- Yleisluettelo 1620–1639a. Asutuksen yleisluettelo (kokoelma), Asutuksen yleisluettelo, Asutuksen yleisluettelot, Siuntio 1620–1639. Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1060177>> (Luettu 6.10.2019)
- Yleisluettelo 1620–1639b. Asutuksen yleisluettelo (kokoelma), Asutuksen yleisluettelo, Asutuksen yleisluettelot, Siuntio 1620–1639. Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1060204>> (Luettu 6.10.2019)
- Yleisluettelo 1634–1653. Asutuksen yleisluettelo (kokoelma), Asutuksen yleisluettelo, Asutuksen yleisluettelot, Siuntio 1634–1653. Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1063173>> (Luettu 6.10.2019)
- Yleisluettelo 1654–1673. Asutuksen yleisluettelo (kokoelma), Asutuksen yleisluettelo, Asutuksen yleisluettelot, Siuntio 1654–1673. Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1064822>> (Luettu 6.10.2019)
- Yleisluettelo 1674–1693. Asutuksen yleisluettelo (kokoelma), Asutuksen yleisluettelo, Asutuksen yleisluettelot, Siuntio 1674–1693. Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1061263>> (Luettu 6.10.2019)
- Yleisluettelo 1694–1713. Asutuksen yleisluettelo (kokoelma), Asutuksen yleisluettelo, Asutuksen yleisluettelot, Siuntio 1694–1713. Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1061768>> (Luettu 6.10.2019)

Painamattomat lähteet

- Maaranen, P. 2017. Kiinteiden muinaisjäännösten kunnon ja tilan seuranta Länsi-Uudellamaalla 2017, Lohja, Raasepori ja Siuntio 29.12.2017. Julkaisematon tarkastusraportti, Museoviraston arkisto.
- Maaranen, P. 2018. Siuntio Marsbacken 2, Kiinteän muinaisjäännösten tarkastus, Alakohde 1: asumuspainanteet, Alakohde 2: kyläontti, 31.1.2018. Julkaisematon tarkastusraportti, Museoviraston sähköinen arkisto Salama.

Verkkoaineistot

- Edgren, H. 1984. Siuntion kunnan muinaisjäännösten inventointi. Museovirasto. Museoviraston arkisto. Kulttuuriympäristön palveluikkuna. <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_raportti_det.aspx?RAPORTTI_ID=135902> (Luettu 7.9.2019)
- Huldén, L. (toim.) 2013. Svartbäck Sjundeå, Nyland. Finlandssvenska bebyggelsenamn - verkkojulkaisu. Svenska litteratursällskapet i Finland. <<http://bebyggelsenamn.sls.fi/bebyggelsenamn/1591/svartback-sjundeå/>> (Luettu 28.9.2019)
- Jansson, H. & Latikka, J. 2006. Länsi- ja Keski-Uudenmaan saariston ja rannikkoalueiden inventointi 2002–2003, Tammisaari, Hanko,

- Inkoo, Siuntio, Kirkkonummi, Espoo, Helsinki. *Merellinen perintömme* -hanke, Helsingin yliopisto. Museoviraston arkisto. Kulttuuriympäristön palveluikkuna. <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_raportti_det.aspx?RAPORTTI_ID=118771> (Luettu 7.9.2019)
- Kantar TNS 2014. Suomalaisten metsäsuhteiden tila -selvitys. Kestävästi metsäsuhteessa -hanke. 14.3.2018. Maa- ja metsätalousministeriö, Suomen Metsäyhdistys, Lusto & Suomen Metsämuseo. <<https://smy.fi/wp-content/uploads/2018/03/Suomalaisten-mets%C3%A4suhteiden-tila-selvitys.pdf>> (Luettu 28.9.2019)
- Laulumaa, V. 2015. Siuntio, Siuntion kunnan arkeologinen inventointi 24.9.–5.11.2014. Museovirasto. Museoviraston arkisto. Kulttuuriympäristön palveluikkuna. <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_raportti_det.aspx?RAPORTTI_ID=147880> (Luettu 7.9.2019)
- Lindelöf, A.-L. 2013. Luettelo Uudenmaan hautaustapa- ja hautausmaiden haudoista. Museoviraston arkisto. Kulttuuriympäristön palveluikkuna. <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_raportti_det.aspx?RAPORTTI_ID=146462> (Luettu 7.9.2019)
- Moisanen, J. 1993. Siuntio 37-39 Marsbacken, pronssi- ja rautakautisen asuinpaikan koekaivaus. Museovirasto, Museoviraston arkisto. Kulttuuriympäristön palveluikkuna. <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_raportti_det.aspx?RAPORTTI_ID=133588> (Luettu 7.9.2019)
- Nylund, E. 1927a. Gravrösen i Kyrkslätt och Sjöunda. Museoviraston arkisto. Kulttuuriympäristön palveluikkuna. <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_raportti_det.aspx?RAPORTTI_ID=146410> (Luettu 7.9.2019)
- Nylund, E. 1927b. Rökkiöiden tarkastuksia Siuntiossa. Museoviraston arkisto. Kulttuuriympäristön palveluikkuna. <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_raportti_det.aspx?RAPORTTI_ID=133571> (Luettu 7.9.2019)
- Ynnilä, H., Hertell, E., Heinonen, T., Heikinheimo, M. & Kivikari, A. 2015. Suitian kartano, arkeologinen tarkkuusinventointi, 18.6. 2018. Arkkitehtitoimisto ark-byroo. Museoviraston arkisto. Kulttuuriympäristön palveluikkuna. <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjhanke/read/asp/hae_liite.aspx?id=116214&tyyppi=pdf&kansio_id=755> (Luettu 7.9.2019)
- Väänänen, K. 2011a. Forsius, Johannes Martini (K 1640). Kansallisbiografia. Johannes Martini Forsius. Turun hiippakunnan paimenmuisto 1554–1721-verkkojulkaisu. Studia Biographica 9. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <<https://kansallisbiografia.fi/paimenmuisto/henkilo/701>> (Luettu 28.9.2019)
- Väänänen, K. 2011b. Forsius, Martinus Johannes (K 1674). Kansallisbiografia. Martinus Johannes Forsius. Turun hiippakunnan paimenmuisto 1554–1721-verkkojulkaisu. Studia Biographica 9. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <<https://kansallisbiografia.fi/paimenmuisto/henkilo/702>> (Luettu 28.9.2019)
- Väänänen, K. 2011c. Helsing, Martinus Aeschilli (K 1617). Kansallisbiografia. Martinus Aeschilli Helsing. Turun hiippakunnan paimenmuisto 1554–1721-verkkojulkaisu. Studia Biographica 9. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <<https://kansallisbiografia.fi/paimenmuisto/henkilo/922>> (Luettu 28.9.2019)

Painetut lähteet ja kirjallisuus

- Alanen, T. & Kepsu, S. (toim.) 1989. *Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805 Konungens kartverk från Finland*. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 505. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Brenner, A. 1955. *Sjöunda sockens historia*. Andra delen. Hangö: Hangö Tryckeri Aktiebolag.
- Brenner, A. & Rancken, A. W. 1953. *Sjöunda sockens historia*. Första delen. Hangö: Hangö Tryckeri Aktiebolag.
- Brenner, A. & Westman, S.-O. 1964. *Sjöunda sockens historia*. Tredje delen. Hangö: Hangö Tryckeri Aktiebolag.
- Favorin, M. 1986. *Siuntion historia*. Tammissaari: Ekenäs Tryckeri Ab.
- Harju, E.-S. & Lappalainen, J. T. (toim.) 2010. *Kuninkaan tiekartasto Suomesta 1790*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura & Atlas Art.

- Kahneman, D. 2011. *Thinking, Fast and Slow*. London: Penguin Books Ltd.
- Maaperäkartta* 1961. Siuntio, Karttalehti 203206, Maataloudellinen maaperäkartta, tehty maatalouden tutkimuskeskuksen maantutkimuslaitoksella, 1:20 000. Helsinki: Maanmittauslaitoksen kivipaino.
- Oesch, E. 1996. Hermeneutiikka – tietoteoriaa vai ymmärtämisen ontologiaa. *niin & näin* 2/96: 14–17. <<https://netn.fi/artikkeli/hermeneutiikka-tietoteoriaa-vai-ymmar-tamisen-ontologiaa>> (Luettu 24.8.2019)
- Ollitervo, S. 2003. Vaikutusten historia. Koke-mus ja kysymys Hans-Georg Gadamerin filosofiassa. S. Ollitervo, J. Parikka & T. Väntsi (toim.) Kohtaamisia ajassa. Kulttuurihistoria ja tulkinnan teoria. *Cultural History – Kulttuurihistoria* 3: 33–57. <<https://docplayer.fi/40761516-Kohtaamisia-ajassa-kulttuurihistoria-ja-tulkinnan-teoria.html>> (Luettu 24.8.2019)
- Salminen, Tapio. 1992. Suuren Rantantien inventointi, yhteenvetoraportti. *Tiemuseon raportteja* 1/1992.
- Shanks, M. & Tilley, C. 1987. *Re-constructing Archaeology. Theory and Practice*. London: Routledge. Uusintapainos.
- Suhonen, V.-P. 2013. Torpat – Itä-Uudenmaan maaseudun arkeologian bulkkitavaraa. *SKAS* 3/2013: 24–48
- Suhonen, V.-P. 2015. Maaseudun asutuksen todellinen marginaali – tilattoman väestön mäkivät Helsingin ja Sipoon pitäjissä. *SKAS* 4/2015: 3–17.
- Tontti, J. 2002. Tietämisestä olemiseen. *niin & näin* 3/2002. <<https://netn.fi/sites/www.netn.fi/files/netn023-17.pdf>> (Luettu 24.8.2019)
- Widgren, M. 2001. Att gå sig in i landskap. M. Elg & M. Widgren (toim.) *Plats, landskap, karta: en vänatlas till Ulf Sporrang*. Stockholm: Kulturgeografiska institutionen, Stockholms Universitet, 48–49. <<http://su.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A903105&dswid=2037>> (Luettu 24.8.2019)
- Widgren, M. 2004. Can landscapes be read? H. Palang, H. Sooväli, M. Antrop & G. Setten (toim.) *European rural landscapes: persistence and change in a globalizing environment*. Boston: Kluwer Academic Publishers, 455–465. <https://www.researchgate.net/publication/285798191_Can_Landscapes_be_Read> (Luettu 24.8.2019)
- FT Päivi Maaranen työskentelee erikoistutkijana Museovirastossa.
paivi.maaranen@museovirasto.fi